

VÁLKA NEKONČÍ! THE WAR IS NOT OVER!

1919
2019

Sborník příspěvků ze 7. mezinárodní konference
Československé obce legionářské

Pamětní deska na budově nynější tělocvičny vedle průmyslové školy v České Lípě (Turnhalle) upomínající vyhlášení samostatného státu v České Lípě dne 30. října 1918 (foto autor).

Muži Slovácké brigády v bojích na Slovensku

Mgr. Lukáš Lexa

Jednota ČsOL v Hodoníně, Historický ústav FF MU Brno

Krátce po vyhlášení samostatnosti Československa se v Hodoníně zformovala největší dobrovolnická jednotka dané doby – Slovácká brigáda. Počátek meziválečného období na moravsko-slovenském pomezí provázely nepokoje obyvatelstva a ozbrojené střety armád. Slovácká brigáda se zapojila do většiny konfliktů, které sehrály roli ve formování podoby hranic Československa. Její části operovaly na jihu Moravy, ve Slezsku, na Slovensku i Podkarpat-ské Rusi, nikdy však nedošlo k nasazení brigády jako celku. Tato studie se pokouší zmapovat působení vojáků Slovácké brigády na Slovensku v období obsazovacích bojů v závěru roku 1918 i jejich dalšímu nasazení na jaře a v létě 1919. Kvůli značné roztroušenosti menších jednotek Slovácké brigády (či jejich předchůdců a následovníků) po území Slovenska a jejich dočasnému či trvalému podřízení jiným než brigádnímu velitelství sleduje článek několik dílčích dějových linií. Může se tedy zdát poněkud nesourodý. Všechny muže popisovaných jednotek však pojila touha po svobodné vlasti.

První čs. oddíly na Slovensku

Na počátku republiky vznikaly různé dobrovolnické jednotky k zajištění pořádku na jihu Moravy pro potlačení snah moravských Němců o připojení německojazyčných území k Rakousku. Moravsko-slovenským pomezím zmítaly sociální nepokoje. Projevy anarchie a rabování byly namířeny především proti Židům. Na slovenské straně hranice však byla situace o poznání komplikovanější a poměry rozháranější. Dne 4. listopadu odeslal vládní komisař města Hodonína Krajíček do Prahy telegram: „Podle dnešních informací Slovensko na pohraničí opuštěno od maďarské správy, ponecháno samo sobě bez organizace. V Holíči drancování majetku, hrozivé poměry v Šaštíně, Senici, v Malacích a okolí. Několik lidí i slovenských se zbraněmi ruší pořádek...“

Z obav před přesunem ozbrojeného násilí na moravskou stranu hranice byly zformovány první pořádkové jednotky a odeslány k policejním akcím na Slovensko. Jako oficiálně první jednotka, která překročila slovenskou hranici v noci z 1. na 2. listopadu 1918 u Hodonína, bývá uváděn oddíl nadporučíka Augustína Ripky. Jeho vojáci pocházeli ze stavu 25. střeleckého pluku, který se přes Hodonín vracel do své mírové posádky v Kroměříži. Ve stejné době

vznikla jednotka dobrovolníků v Uherském Brodě. Její muži strážili Vlárský průsmyk a část byla odeslána na slovenské území. Někdy se uvádí jako první čs. jednotka na Slovensku právě tato uherskobrodská skupina.

Máme tedy vytyčené dva základní směry prvního postupu čs. jednotek – z Hodonína a Uherského Brodu. Mezi centra formování jednotek pro akce na Slovensku se řadí vedle Hodonína a Uherského Brodu taktéž Uherské Hradiště, které posléze převzalo hlavní úlohu, když se zde 10. listopadu 1918 usídlil generál Josef Štika a zřídil zde velitelství pro koordinaci postupu jednotek na Slovensku. Od počátku můžeme mluvit o československé asistenci na Slovensku, protože se nejednalo pouze o české a moravské dobrovolníky, kteří se do policejního zásahu a následně obsazovací války zapojili. Na počátku listopadu zformoval praporčík Gejza Mego rotu dobrovolníků z Malacek a okolí a podobně ze slovenských mužů vytvořil kulometnou rotu praporčík Ján Ďuriš Frndák. Později vznikla v Uherském Hradišti také Garda slovenskej slobody.¹

V Hodoníně tvořily základ dobrovolnických jednotek oddíly nádražní stráže pod velením nadporučíka Heřmanského. Nádražní stráž představovala sílu asi 250 mužů se třemi důstojníky. Dne 4. listopadu 1918 vydal vládní komisař města Hodonína Eduard Krajíček výzvu vojákům z okolí, aby se hlásili do služeb nového státu. Do Hodonína se začali sjíždět muži ze Slovácka, aby mohli být vyzbrojeni, vystrojeni a odesláni na Slovensko. K této první živelné fázi formování jednotek a jejich odesílání na Slovensko máme minimum zmínek v písemných pramenech. Proto je obtížné je detailně popsat.

Výsledky policejních akcí byly zřejmě rozporuplné, protože po zahájení prací na zformování Slovácké brigády se její velitel Cyril Hluchý zdráhal odesílat nedostatečně vyzbrojené a neprověřené vojáky na slovenské území. Dostal se kvůli tomu i do sporů se slovenskými zástupci, kteří v Hodoníně dočasně sídlili. Tito jej navštívili 16. listopadu 1918 s žádostí o posilové jednotky pro Senicu. Nepochodili, protože je velitel brigády odbyl se slovy, že má po náročném dni plném příprav, neboť se zítra bude konat slavnostní přísaha, a že jde večer. Hluchý se dostával i do kompetenčních sporů s velitelstvím operací na Slovensku, které sídlilo v Uherském Hradišti (v jeho čele působil zprvu generál Josef Štika, posléze plukovník František Schöbl).³ Pro své jednání však měl pádné argumenty.

¹ Více o zmíněných jednotkách např. Zdeněk JEŽEK, *Účast dobrovolníků v bojích o Slovensko a Těšínsko v letech 1918–1919*, Praha 1937.

² Vojenský ústřední archiv–Vojenský historický archiv (dále VÚA–VHA) Praha, fond (dále f.) Zemské vojenské velitelství Brno, Prezidium, karton (dále kart.) 1, inv. č. 19, č. j. 60.

³ VÚA–VHA Praha, f. Zemské vojenské velitelství Brno, Prezidium, kart. 1, inv. č. 22, č. j. 64.

Nádražní stráž v Hodoníně (archiv Masarykova muzea v Hodoníně).

Uherskobrodští dobrovolníci

Předskokanem Slovácké brigády se na Uherskobrodsku staly dobrovolnické jednotky složené ze Sokolů a členů nádražní stráže. Podle vzpomínek Václava Slintáka byla 3. listopadu 1918 v Nivnici publikována první výzva k utváření čs. vojska.⁴ Dne 6. listopadu se spolu s dalšími občany z Nivnice přihlásil do vojska i Václav Slinták. Stal se součástí oddílu odeslaného 7. listopadu 1918 do Nového Mesta nad Váhom k zajištění pořádku. Oddíl velel poručík Samuel (podle různých zpráv se jeho početnost odhaduje na 20–90 mužů).⁵ V Novém Městě nad Váhom došlo při výročním trhu k nepokojům a rabování obchodů a provozoven židovského etnika. Oddíl přišel až po přehnaní hlavní vlny nepokojů, přesto se ujal strážní služby a zajistil bezpečí majetku i osob. Ubytování našli muži oddílu poručíka Samuela v hotelu Neubauer a po příchodu byli přivítáni zástupcem slovenské inteligence doktorem Pavolem Blahom.

Na Trenčiansko se záhy přesunul z Prahy oddíl 1. čs. pěšího pluku pod velením setníka Karla Římka⁶, který 8. listopadu obsadil Trenčianské Teplí-

⁴ Petr SLINTÁK, *Československá anabáze Václava Slintáka (1)*. Malovaný kraj XLIV, 2008, č. 5, s. 22–23.

⁵ VÚA–VHA Praha, f. Slovácká brigáda, kart. 16, inv. č. 1023, Deník V. polního praporu.

⁶ Rehoř ZAPLETAL, *Druhý čs. pěší pluk dobrovolnický*, Praha 1928.

ce. V noci byl setník Římek vyrušen urgentním poslem od poručíka Samuela z Nového Mesta. Žádal posily, kterých se Novému Mestu také dostalo. Římek odeslal vlakový transport s četou pod velením poručíka Ledvinky. Ta pomohla odzbrojit maďarské jednotky a odeslat je do Budapešti. Po příchodu 28. pěšího pluku do Nového Mesta nad Váhom se oddíl poručíka Samuela stáhl zpět do Uherského Brodu a stal se součástí V. polního praporu Slovácké brigády.⁷

Vojáci Slovácké brigády z Uherskobrodsko (archiv Vlastimila Hely).

Uherskohradištský slovácký prapor

V prvních dnech republiky vznikla v Uherském Hradišti strážní jednotka o síle 200 mužů, která obsadila nádraží v Uherském Hradišti, Kunovicích a Starém Městě.⁸ Na popud organizátora Slovácké brigády Cyrila Hluchého vznikl ve městě později slovácký prapor, který měl být plně začleněn do struktury brigády. Dne 6. listopadu 1918 vydala městská rada první výzvy k hlášení dobrovolníků, 11.–13. listopadu probíhaly odvody a záhy došlo k sestavení praporu. Přihlásilo se na 2 000 dobrovolníků. Organizace jednotky se ujal posádkový velitel podplukovník František Frinta. Ze zbytku mužů utvořil náhradní rotu a vojenskou policii.

⁷ Petr SLINTÁK, *Československá anabáze*, s. 22–23.

⁸ Jiří ČOUPEK – Jaroslav ŠNAJDAR – Otokar PAULE, *Vojsko v Uherském Hradišti*, Uherské Hradiště 1990.

Uherskohradištský slovácký prapor o síle 700 mužů a 20 důstojníků sestával ze čtyř rot. Jeho příslušníci pocházeli zejména od 3. pěšího pluku a 25. střeleckého pluku, kteří na konci války zběhli a tvořili tzv. zelené kádry v okolí hradu Buchlova. Podle zápisu v deníku 2. setniny V. polního praporu Slovácké brigády nastupovali do nového čs. vojska někdejší dezertéři z rakousko-uherské armády s nadšením.⁹ Velení praporu se ujal nadporučík Kropáč. Dne 18. listopadu 1918 slovácký prapor přísahal na uherskohradištském náměstí a 20. listopadu byl odeslán na Slovensko. Na počátku prosince došlo k definitivnímu vyjmutí praporu z velitelské pravomoci Slovácké brigády a 12. prosince k jeho začlenění do formujícího se Moravského pluku (jako jeho III. prapor).

Prísaha slováckého praporu v Uherském Hradišti 18. listopadu 1918 (Jiří ČOUPEK – Jaroslav ŠNAJDAR – Otokar PAULE, *Vojsko v Uherském Hradišti*, Uherské Hradiště 1990).

Prapor nechvalně proslul svou „zboševizovaností“, což lze označit za jeden z projevů jeho překotné organizace a nedostatečného prověření jeho důstojníků a poddůstojníků. Dne 13. prosince 1918 uherskohradištský prapor vystřídal východočeský prapor v Seredi. Zde konal strážní službu a byl dopl-

⁹ VÚA–VHA Praha, f. Slovácká brigáda, kart. 17, inv. č. 1052, deník 2. roty V. polního praporu.

ňován navrátilci z fronty, z nichž někteří prodělali zajetí v Rusku, kde měli možnost přičichnout k bolševické ideologii. Dne 9. ledna 1919 se v Seredi konal levicový tábor lidu, na který se dostavilo i mužstvo 9. a 11. roty slováckého praporu (tehdy již III. praporu Moravského pluku). Iniciátorem byl jeden poddůstojník, který sám na táboru lidu promluvil. Následující noci byli příslušníci inkriminovaných rot odzbrojeni čs. legionáři od 34. střeleckého pluku a na 100 mužů bylo odesláno k internaci na brněnský hrad Špilberk. Následně došlo k rozpuštění praporu a přeřazení zbylých vojáků k prvním dvěma praporům Moravského pluku. Zcela nelichotivé počínání zbolševizovaných vojáků odsoudilo tuto jednotku k zapomnění až do doby poúnorového Československa, kde se stali opěvovanými bojovníky za vítězství mezinárodního komunismu.

Hanácká setnina

K jednotkám, které jsou v odborné literatuře označovány jako součást Slovácké brigády patří taktéž tzv. Hanácká setnina neboli Vyškovská sokolská setnina.¹⁰ Tato vznikla ve Vyškově krátce po převratu ze členů Sokola. Velel jí poručík Varta. Záhy se přesunula do Brna, odkud byla 2. listopadu 1918 odeslána do slovenské Skalice. Po příjezdu do Hodonína však byla zadržena a setník Hluchý se ji pokusil začlenit do formující se Slovácké brigády. Vavro Šrobár musel upustit od prvotního plánu okamžitě obsadit Bratislavu a setnina se tedy vrátila do Brna. Po přísaze brněnské posádky 13. listopadu 1918 odjela do Břeclavi, následně do Kút a k Šaštínu na pomoc čs. četníkům vyhnaným Maďary z Trnavy.

V neděli 17. listopadu 1918 se Hanácká setnina pod velením poručíka Horáka zúčastnila krutých bojů u Senice, při nichž byl smrtelně raněn štábní šikovatel Martin Krist. Uvádí se, že setnina u Senice utrpěla ztráty dvou těžce a dvou lehce raněných mužů.¹¹ Nabízí se otázka, jestli nemohl být Martin Krist součástí Hanácké setniny a jedním ze dvou zmíněných těžce raněných. Pro potvrzení této hypotézy však neexistují písemné doklady. Rota se zapojila na čele útočné skupiny při znovuosazování Trnavy 24. listopadu. Bojovala zde za součinnosti se slovenským oddílem pod velením praporčíka Frndáka. Měla ztráty jednoho mrtvého a dva raněné vojáky. Rota později konala strážní službu u Senice, kde utrpěla při přepadu hlídky další krvavé ztráty. Byla označována jako jedna z nejchrabřejších rot celého slovenského tažení. Již v listopadu 1918 spadala do tzv. Holíčské skupiny. Posléze byla jako 5. setnina zařazena do formujícího se II. praporu Moravského pluku.

¹⁰ Zdeněk JEŽEK, *Účast dobrovolníků v bojích o Slovensko a Těšínsko v letech 1918–1919*, Praha 1937.

¹¹ Tamtéž.

Sokolští dobrovolníci domácího vojska (archiv autora).

Boje o senické nádraží a osud Martina Krista

První jednotky odesílané na Slovensko se začaly rozrůstat o další posily, takže bylo nutné je reorganizovat a připravit operační plány pro další akce. V prvních momentech se sice dařilo obsazovat západoslovenské lokality poměrně hladce, to se ale v půli listopadu změnilo. Maďarské jednotky podnikly řadu protiútoků a čs. jednotky se dostaly do svízelné situace. Po vyhnání čs. četníků z Trnavy se Maďari vrhli do útoku na Senicu. Kvůli maďarskému řádění v Senici žádali slovenští zástupci o vojenskou pomoc. Od Kútů přijel v půl druhé v noci na 17. listopadu 1918 posilový oddíl Holíčské skupiny pod velením praporčíka Frndáka. Oddíl zastavil před nádražím, vojáci vystoupili z osobních vagonů a obklíčili nádraží. Po krátkém boji byli Maďari přemoženi a utrpěli ztráty jednoho padlého, dvou raněných a sedmi zajatých.¹²

Nádraží v Senici bylo tehdy vzdáleno asi 4 km od města. Boj o ně musel vyvolat pozornost. Maďarský velitel města chtěl telefonicky vědět, co se děje. Odpověděl mu praporčík Frndák, který se představil jménem Szalay a vyžádal si pomoc 10 mužů ze Senice a 100 mužů z Trnavy. Dobový tisk popsal následující počínání Frndákova oddílu při obraně senického nádraží takto: „*Proti Senici poslali silnú patrollu, asi 50 mužov a keď zbadali ist' námornikov na dostrelenie spustili na nich oheň a tí sa roz-*

¹² Slobodný Slovák, 30. 11. 1918.

behli. Niektorí z nich aj padli. Naši potom už hľadeli privítať vlak. Od nádražia na 500 krokov prichystali 2 strojové pušky so silnou strážou. Akonáhle železnicou došli námorníci, zbadali našu stráž, začali strieľať. V tom začali účinkovať ukryté strojové pušky. Strojvedúci (mašínista) sa hneď prehodil mŕtvý, železničné vozne boli celé dostriekané a námorníci, ktorý s ovesenou hlavou a rukama trčal von oknom, ktorý zas zvalil sa na dlážku. Pri peci utiahnutý kurič vlaku, vidiac nebezpečenstvo, pustil zpiatočnú paru a ufujazdili späť do Trnavy. Dľa hodnoverných zpráv bolo 12 mŕtvých a ostatní ranení. Na našej strane boli dvaja ranení.“¹³

Jedním z raněných z Frndákova oddílu při bojích o senické nádraží byl štábní šikovatel Martin Krist z Milotic, který byl zasažen dvěma výstřely do břicha. V matrice zemřelých válečné nemocnice v Hodoníně je uveden průstřel levé plíce.¹⁴ V obecní kronice Milotic místní farář upřesňuje průstřel kulkou dum dum. Příbuzný zemřelého Jan Krist uvedl: „Pro to by svědčilo i vyprávění mojí stařenky, že když jej přivezli z Hodonína na voze plném slámy, jeho matka jej objala a ukázalo se, že mu chybí kus zad a díra je plná hnisu, že by jej mohli nabírat žufánkem.“ Martin Krist zemřel v hodonínské válečné nemocnici 23. prosince 1918 a 26. prosince 1918 byl pohřben v rodných Miloticích za účasti četného obecnstva a italských legionářů, kteří se v tomto regionu pohybovali po návratu z Itálie do vlasti očekávající odjezd na Slovensko.

Spory o kmenovou příslušnost Martina Krista

Není jasné, jak se štábní šikovatel Martin Krist dostal do kulometné roty praporčíka Frndáka, ale v matriční knize zemřelých ve válečné nemocnici v Hodoníně je uváděn jako příslušník Slovácké brigády (resp. 1. čs. brigády). I v paměti rodiny se zachovalo zařazení do Slovácké brigády. Na dochovaném náhrobním kříži je však vytesáno „Zde v Pánu odpočívá Martin Krist, štábní šikovatel 3. pěš. pluku, nar. 22. listopadu 1891, smrtelně střelen v boji za vlast na Slovensku, zemřel 23. prosince 1918.“ Můžeme se domnívat, že se ihned po vydání prvních výzev odebral do Hodonína, kde byl zařazen do formujících se dobrovolnických oddílů pro Slovensko. Některé z nich lze chápat jako zárodek Slovácké brigády, přesto můžeme souhlasit s tvrzením pana Petera Bači, že Martin Krist na Slovensku bojoval a byl smrtelně raněn jako voják 3. pěšího pluku. Teprve po svém stažení do hodonínské válečné nemocnice mohl být oficiálně přiřazen do Slovácké brigády. Kromě zmíněné matriky válečné nemocnice však o Martinu Kristovi nenacházíme v dokumentech Slovácké brigády žádné zmínky.

¹³ Slobodný Slovák, 30. 11. 1918.

¹⁴ VÚA–VHA Praha, Sběrka matrik padlých a zemřelých, Matrika válečné nemocnice v Hodoníně.

Snímek náhrobního kříže Martina Krista
(archiv Jana Krista).

Fotografie Metoděje Krista ve stejnojmenné Slovácké brigádě se sokolskou přezkou na opasku (archiv Josefa Nedvědíckého).

Není podstatné, pod hlavičkou které jednotky Martin Krist na Slovensku bojoval, ale za co bojoval a že bojoval statečně a položil pro osvobození bratrských národů Čechů a Slováků i vlastní život. Svou odhodlaností přesvědčil ke službě u Slovácké brigády i svého příbuzného Metoděje Krista, který se chtěl původně vojenské službě vyhnout nástupem do lignitových dolů. Martin na jeho adresu údajně prohlásil: „Že tě není hanba. Žádný Krist se ještě nikdy neschovával pod zem, když bylo třeba bránit rodnou zem. Ty nevíš, co je tvoje povinnost?“ Z toho můžeme usuzovat, že Martin Krist by dnes sám neřešil, u jaké jednotky bojoval, ale zač bojoval – za svobodnou vlast.

Slovácká brigáda v bojích o Slovensko

Slovácká brigáda¹⁵ sice stála ze všech dobrovolnických jednotek nejbliže slo-

¹⁵ Více k dějinám Slovácké brigády například: Lev ECKER, *Slovácká brigáda. Říjnový vojenský převrat na moravském Slovácku 1918*, Břeclav 1930; Ladislav JANDÁSEK, *Z počátků Slovácké brigády*, in: Josef KUDELA, *Brno v boji za svobodu. Druhý svazek*. Brno 1937, s. 276–278; Lukáš LEXA, *Vojáci Slovácké brigády očima historické statistiky*, Magisterská oborová práce,

venským hranicím, přesto v prvních měsících při obsazování Slovenska nehrála prim. Kromě uherskohradištského praporu a pár menších oddílů, které na západním Slovensku působily, se brigáda zapojila předně do obsazování jihu Moravy, provincie Sudetenland a Těšínska. Teprve na jaře 1919 se dostaly větší počty příslušníků brigády na již obsazené Slovensko, kde se rozptýlily po menších skupinkách, aby vypomohly obilnímu ústavu s vybíráním povinných dávek – tzv. rekvizic. Po vzplanutí konfliktu s Maďarskou republikou rad zůstaly tři polní prapory Slovácké brigády na pospas postupujícím maďarským jednotkám bez jednotného velení. Musely se začlenit do různých kombinovaných skupin, s nimiž svedly tuhé boje proti Maďarům.

Smišená skupina vojáků domácího vojska a čs. legií (archiv autora).

V první polovině května roku 1919 dostal slovenský obilní ústav k dispozici pro zajištění rekvizic I., III. a VI. polní prapor.¹⁶ I. polní prapor byl odeslán na východní Slovensko, III. polní prapor do bratislavské oblasti a VI. polní prapor do oblastí novozámecké, komárenské a levické. Svůj úkol ve výše zmíněných oblastech ukončila 2. setnina VI. polního praporu 26. května. Měla se

Brno 2018; Vlastimil NĚMEČEK, *Přínos dobrovolnických útvarů, zejména Slovácké brigády, při vzniku ČSR v letech 1918–1920*, in: Jan KUX a kol., *Přínos armády pro vznik a rozvoj České republiky*, Brno 2013, s. 36–46.

¹⁶ Zdeněk JEŽEK, *Účast dobrovolníků v bojích o Slovensko a Těšínsko v letech 1918–1919*, Praha 1937.

přesunout do Turčianského Svätého Martina (dnes Martin), ale k odjezdu již kvůli probíhajícím bojům s Maďary nedošlo. Velitel posádky v Levicích odeslal setninu 30. května 1919 spolu s částmi čs. pěšího pluku 26 do Orošce (dnes Pohronský Ruskov), aby tam obsadily železniční trať a zamezily eventuálnímu maďarskému postupu na Levice. V Želiezovcích se rota spojila s odtrženými částmi 34. a 39. střeleckého pluku čs. legií z Itálie a společně vyrazily na Čatu. Muži pronikli až do Dámošdu (dnes pod názvem Domaša součástí Hronovců), ale tam narazili na přesilu maďarského vojska a byli nuceni ustoupit. Při ústupu se legionáři vydali na západ, zatímco 2. setnina VI. polního praporu se stáhla do Želiezovců, kde obsadila železniční trať. Příštího dne však početné maďarské jednotky v tomto směru zahájily postup a z obou boků setninu obchvátily. Setnina se rozdělila na menší skupinky, aby ušla zajetí. Rota se sešla až 2. června v Nitře. V průběhu 31. května a 1. června měla rota bojové ztráty tři raněné a jednoho nezvěstného muže.

Nádraží v Čatě v roce 1919 (archiv autora).

Dvě menší skupinky kulometné setniny VI. polního praporu se u Čúzu (dnes Dubník) a Kertě (dnes Strekov) připojily k částem 34. střeleckého pluku čs. legií z Itálie a bojovaly po jejich boku 31. května a 1. června u Parkáně (dnes Štúrovo). Posléze s nimi ustoupily do Nových Zámků. Tam se od legionářů odpojily a vydaly se na velitelství svého praporu, které se v Nových Zámčích právě připravovalo k přesunu do Turčianského Svätého Martina. Jedna ze skupinek kulometné setniny se 4. června stáhla do Komárna, kde byla zařazena k 3. rotě 39. střeleckého pluku. S ní podnikla 7. června postup na Nové Zámky, pak dále na Kert' a zůstala pod velením této roty až do konce bojů s Maďary.

Československé jednotky u Kertě (VÚA-VHA Praha).

Jedna setnina I. polního praporu Slovácké brigády konající rekvizice v okolí Perbeníku (dnes Pribeník) na území jihovýchodního Slovenska se připojila k praporu čs. kornilovců, který se tou dobou vracel z jižního Ruska přes Rumunsko do vlasti a uvízl 5. června ráno v Čopu. Společně drželi druhou obrannou linii až do 9. června, kdy byli staženi do Užhorodu a tento úsek fronty převzali Rumuni. Část I. polního praporu byla rozprášena a část se musela stáhnout do Rumunska.¹⁷ Vojáci Slovácké brigády však byli roztroušeni téměř po celém Slovensku. Našli bychom je nejen na frontě, ale

¹⁷ VÚA-VHA Praha, f. Slovácký pěší pluk (neinventarizováno), Deník Slováckého pěšího pluku.

i jako strážce strategických bodů (nádraží, skladů) nebo při udržování pořádku. Oddíl praporčíka Mertla v Galantě obnovil pořádek a praporčík Mertl se jmenoval posádkovým velitelem. 2. setnina VI. polního praporu byla umístěna v Oslanech a Nitře. 3. setnina téhož praporu se nacházela v Nemeš-Ocsa (dnes Zemianská Olča). Část VI. praporu působila také ve Štubňanských (Turčianských) Teplicích a Turčianském Svätém Martině. Oddíl poručíka Hyršla vykonával strážní službu ve Vrútkách, kde 7. června v průběhu jednoho dne zadržel 25 podezřelých bolševických zběhů.

Reorganizace na Slovácký pěší pluk

Dne 6. června 1919 došlo k reorganizaci tří polních praporů Slovácké brigády na Slovácký pěší pluk. Velitelství bylo umístěno v Bratislavě a jednotky pluku následně vykonávaly zejména pohraniční strážní službu v okolí Bratislavy a na toku řeky Ipel'. Velitelskou funkci zastával major Cyril Hluchý, kterého později vystřídal major francouzské armády Cayrol. Pro reorganizaci se I. a VI. polní prapor shromáždily v Hodoníně, III. polní prapor byl po pozastavení rekvizic odeslán do Bratislavy, kde konal strážní službu až do 12. června 1919.¹⁸ Dne 10. června odjel velitelský štáb z Hodonína přes Břeclav do Bratislavy. Tam přijel v 9.40 večer a přenocoval ve vagonech na novoměstském nádraží. Následujícího dne byl vyloučen materiál a muži ubytováni v zákopnických kasárnách poblíž dunajského železného mostu.¹⁹ Velitelství pluku odeslalo kulometnou četbu do Šamorína k zesílení 2. kulometné roty 7. legionářské divize. Zároveň byla bratislavská kulometná rota Slováckého pěšího pluku přidělena 1. sokolskému praporu. II. prapor Slováckého pluku byl odeslán do Zohoru. Pluk až do svého rozpuštění (respektive začlenění do struktury unifikované čs. armády) konal strážní službu a zabezpečoval Bratislavu před případným náhlým maďarským útokem.

Slovácký pěší pluk se členil následovně:²⁰

I. prapor (zformován z I. a částečně V. polního praporu SB) pod velením nadporučíka Josefa Škody

II. prapor (zformován z VI. polního praporu SB) pod velením setníka Josefa Hamerle

III. prapor (zformován z III. polního praporu SB) pod velením setníka Rudolfa Kuči

¹⁸ Zdeněk JEŽEK, *Účast dobrovolníků v bojích o Slovensko a Těšinsko v letech 1918–1919*, Praha 1937, s. 172.

¹⁹ VÚA-VHA Praha, f. Slovácký pěší pluk (neinventarizováno), Deník Slováckého pěšího pluku.

²⁰ Tamtéž.

Kulometná setmina Slovácké brigády (archiv Josefa Studničky)

Hodnocení Slovácké brigády

Slovácký pěší pluk proslul svou ukázněností, díky čemuž jej sám generál Pellé prohlásil za jeden z nejlepších útvarů čs. vojska. Přestože Slováckou brigádu nepostihly nejkrvavější ztráty ze všech nasazených jednotek, její vojáci prokázali, že za svobodnou republiku jsou ochotni položit i své životy. Velitelství brigády se od počátku hlásilo k prvnímu čs. odboji a proklamovalo sepětí s čs. legiemi. Toto skutečně vešlo do praxe na přelomu května a června 1919, kdy stanuli vojáci Slovácké brigády po boku čs. legionářů a příslušníků domácího vojska při obraně území jižního Slovenska před jednotkami maďarských bolševiků.

Ministerský rada dr. O. Frankenberger se o činnosti mužů Slovácké brigády vyslovil následovně: „Zvláště musím vzpomenouti slovácké brigády, jejíž tři prapory byly mně dány pro rekvisice k dispozici a které braly vesměs na bojích slavnou účast. Překvapení ve své práci (...) chopili se tito stateční hoši (...) pušek a samostatně nebo připojivše se k nejbližšímu jinému oddílu pomáhali se svou sporou municí zastavit maďarský postup a dokázali tu, že slovácká brigáda skutečně jest jedním z nejlepších a nejvíce ukázněných oddílů naší armády, který může se směle stavět po bok našich legií.“²¹

²¹ Venkov, 11. 6. 1919.

Závěr

Navzdory všem těžkostem prvních měsíců Československa se statečným vojáky mladé republiky podařilo vybojovat a uhájit hranice nového státu. Svou úlohu při tom sehrála i Slovácká brigáda. Její muži krváceli statečně pro vlast ať už pod velením majora Hluchého nebo v rámci jiných oddílů a velitelství. Jejich činy nás zavazují k následování jejich odkazu nerozlučně spjatého s odkazem čs. legií.

Použité prameny a literatura:

Jiří ČOUPEK – Jaroslav ŠNAJDAR – Otokar PAULE, *Vojsko v Uherském Hradišti*, Uherské Hradiště 1990.

Ladislav JANDÁSEK, *Z počátků Slovácké brigády*, in: Josef KUDELA, Brno v boji za svobodu, Druhý svazek, Brno 1937, s. 276–278.

Lev ECKER, *Slovácká brigáda. Říjnový vojenský převrat na moravském Slovácku 1918*, Břeclav 1930.

Lukáš LEXA, *Vojáci Slovácké brigády očima historické statistiky*, Magisterská oborová práce, Brno 2018.

Petr SLINTÁK, *Československá anabáze Václava Slintáka (1)*. Malovaný kraj XLIV, 2008, č. 5, s. 22–23.

Slobodný Slovák

Venkov

Vojenský ústřední archiv-Vojenský historický archiv (VÚA–VHA) Praha, Sbirka matrik padlých a zemřelých

VÚA–VHA Praha, fond Slovácká brigáda

VÚA–VHA Praha, fond Slovácký pěší pluk

VÚA–VHA Praha, fond Zemské vojenské velitelství Brno

Vlastimil NĚMEČEK, *Přínos dobrovolnických útvarů, zejména Slovácké brigády, při vzniku ČSR v letech 1918–1920*, in: Jan KUX a kol., *Přínos armády pro vznik a rozvoj České republiky*, Brno 2013, s. 36–46.

Zdeněk JEŽEK, *Účast dobrovolníků v bojích o Slovensko a Těšinsko v letech 1918–1919*. Praha 1937.

Resumé

Príspevek se věnuje období vzniku Československa a účasti vojáků Slovácké brigády a příbuzných dobrovolnických jednotek na obsazování Slovenska a hájení jeho hranic. Slovácká brigáda nebyla nikdy nasazena jako celek, ale její prapory byly průběžně nasazovány do obsazování jihu Moravy, Těšínska, provincie

Sudetenland a Slovenska. V průběhu května 1919 se její tři prapory zapojily do zajištění odvodů povinných dodávek na Slovensku, kde se nacházely i v době zahájení ofenzivy maďarské Rudé armády. Jejich muži se museli dočasně připojit k větším jednotkám čs. legií nebo domácího vojska, aby spolu mohli bojovat o udržení Slovenska jako součásti rodícího se československého státu. Vojáci brigády i dalších pobočných jednotek, předchůdců a nástupců vykonali mnoho práce a položili i největší oběti za samostatný stát Čechů a Slováků.

Klíčová slova

Slovácká brigáda, Slovácký pěší pluk, Uherskohradišťský slovácký prapor, Dobrovolnické jednotky, Boj o Slovensko 1918–1919, Martin Krist

František Schöbl, voják dvou armád, český vlastenec a první československý generál.

*Karel Ludvík
ČsOL, jednota br. Stanislava Berana, Jindřichův Hradec*

František Schöbl se narodil 6. června 1868 v Jindřichově Hradci, rodině gymnaziálního profesora Ph. Dr. Eduarda Schöbla.¹ Po ukončení základní školní docházky vystudoval v letech 1879 až 1887 v Jindřichově Hradci Vyšší gymnázium. Po maturitě absolvoval v letech 1887 až 1890 Tereziánskou vojenskou akademii v rakouském Wiener Neustadtu. Poté nastoupil jako poručík do funkce velitele čety u pěšího pluku 75 v Jindřichově Hradci, tedy se vrátil domů a po dvou letech se stal velitelem školy jednorozhodných dobrovolníků pěších pluků 75 a 91 v Českých Budějovicích.

V říjnu 1893 byl vybrán ke studiu na Válečné škole ve Vídni a školu úspěšně zakončil o dva roky později v říjnu 1895. Byl povýšen do hodnosti nadporučíka a na pár měsíců se stal pobočником velitele praporu pěšího pluku 75 v rodném Jindřichově Hradci. V dubnu 1896 byl jmenován důstojníkem Mapovacího oddělení č. V v posádce Sambor² a zde se podílel na mapování Karpatského pohoří. O rok později byl přeložen do Trienta,³ kde vykonával funkci náčelníka štábu pěší brigády 16.

K 1. květnu 1898 byl povýšen do hodnosti setníka a ustanoven velitelem 3. roty pěšího pluku 70 v Péterváradu.⁴ Jak bylo tehdy obvyklé, po praxi velitele bojové jednotky zastával od května 1900 do května 1904 funkci důstojníka štábu VII. sboru v Temešváru.⁵ Do listopadu 1907 byl důstojníkem popisného oddělení Generálního štábu ve Vídni a dále následovalo opět období velení bojové jednotce, tentokrát rotám pěšího pluku 36 v Josefově a Mladé Boleslavi.

¹ Ph. Dr. Eduard Schöbl, narozen 1829 v Plzni. V řadách Studentské legie se zúčastnil roku 1848 revolučních bojů v Praze. V historii Univerzity Karlovy složil rigorózní zkoušku jako první v českém jazyce. Za svou činnost v roce 1848 byl po ukončení studia odeslán jako profesor Vyššího gymnázia do Jindřichova Hradce.

² Sambor. Město oblastního významu v Haliči na západní Ukrajině.

³ Triente. Hlavní město nejseverněji položené italské provincie Tridento – Horní Adige.

⁴ Petrovaradín (maďarsky Pétervárad). Pevnost v dnešním Srbsku, ležící na pravém břehu Dunaje, naproti městu Novi Sad.

⁵ Temešvár. Město na řece Bega, dnes ležící v západním Rumunsku, v regionu Banát. Významná hospodářská a kulturní metropole nedaleko hranice s Maďarskem a se Srbskem.

Válka nekončí!

Sborník příspěvků ze 7. mezinárodní konference
Československé obce legionářské

Redakční rada: Jiří Filip (tajemník ČsOL pro organizaci, Jednota ČsOL v Mladé Boleslavi), Zuzana Palová (Jednota ČsOL Praha 3), Ing. Tomáš Pilvousek, Ph.D., (místopředseda ČsOL, Jednota ČsOL v Mladé Boleslavi)

Grafická úprava: Zbyněk Rak

Jazykové korektury: Zuzana Palová

Vydání: první

Náklad: 400 ks

Tisk: Vydavatelství MAC, spol. s r. o., Na Spojce 968/7, 101 00 Praha 10 – Vršovice

Počet stran: 216

Praha 2020

© Československá obce legionářská

ISBN 978-80-87919-80-4